

Močna vez edini vse gibanje,
 V večnem teku je prečudno stanje,
 Pot življenju je nemirni čas.
 Po dobravah pa poganja cvetje,
 Po planjavah se razlega petje,
 Čuje sladkih harmonij se glas.
 V nebni luči se bliščé kristali,
 Vse Neskončnega soglasno hvali.

Harmoniji človek se pridruži,
 Na visoki stopnji Njemu služi,
 Ki mu dal nesmernosti je dar.
 Svitla luč naravo razsvitljuje,
 Ona pa mogočno razglasuje,
 Da gorí neskončno lepši žar
 V jasnih krogih zemlje vekovite :
 To je Bog ljubezni silovite !

A. Okiški.

Kelmorajn.

(Obraz iz mojega dijaškega življenja.)

I.

Bil sem dijak druge latinske šole, ko jo primaham domú na praznike in prinesem s seboj v culici vse svoje znanstvene pripomočke : latinsko slovnico, zemljopis in zgodovino avstrijsko, katero je eden naših učiteljev posebno izverstno učil. Ko je prišel v razlaganji do dobe blage cesarice Marije Terezije in je razloženo tvarino izpraševal, vsako leto je zastavil to isto vprašanje: „Was that Maria Theresia, als sie kaum 20 Jahre alt war?“ — Kakor voda iz zajeze pridere na mlinsko kolo, da glasno zaklopoče, tako smo vsi zaklopotali: „Kaum war Maria Theresia 20 Jahre alt, als sie schon die Regierung ihres Vaters antrat“.

Pregledovaje neko nedeljo svoje knjige, razgernem zemljovid avstrijskega cesarstva po mizi. Veliko veselje so imeli rajni atej z menoj, svojim sinekom, da imá že toliko znanosti v glavi; vedeli so tudi nekaj, kaj se po svetu godi, da-si tudi niso znali ni brati ni pisati; pa vendar so službo grajšinskega župana skozi dvajset let prav izverstno opravljali.

Po obliki popirjevi so poznali „šocnudi“ (Schätznote), „fentirni list“ (Inventarbrief), „jerofsk rekret“ (Gerhabsdekret), „širn-prief“ (Schirmbrief) itd. in ko se je leta 1848 začel tisti šencani „frajhajt“, ki je tlako, roboto, kazen, veršnik, lokno, desetino, koplevnik itd. zapodil, namesto teh pa vendar ne manj štiber prinesel, rekel je marsikteri mojemu rajnemu očetu: „Ko ste še vi bili za župana, tedaj je bilo vendar še boljše, kakor sedaj, ko imamo „burkelmojstre“ in pa „gemajndeferstande“.

Ko razgernem zemljovid ali „luntkarto“, kakor so ga nepozabljivi atej imenovali, vsedejo se za mizo ter rekó: „No! ker se

že na „luntkarto“ spoznaš, poišči mi mesto Kelmorajn in povej mi kaj lepega iz tega mesta“ — Jaz iščem in iščem od Riesengebirga do dinarskih planin, od Ina do Alute, od Karpatov do jadranskega morja, ali nikjer ne najdem mesta Kelmorajn, tudi v zemljopisnih bukvah ne. Oče me nekaj časa gledajo, potem pa vstanejo in prav nevoljni iz hiše gredé godernjajo: Že 200 rajnških sem za-te potrošil, pa še ne veš, kje je Kelmorajn in kje so sveti trije kralji pokopani, zakaj pa sem te v Majprug poslal?“

„Kelmorajn — sv. trije kralji!“ — te besede so mi zmirom bernele po glavi, iztuhtati pa vendar le nisem mogel, kje bi stalo to mesto. Vzajem Kremplovo „Djanje svetnikov“ v roke, preberem, kar je stalo tam o sv. treh kraljih, in najdem, da so ti sv. možaki pokopani v mestu Kolinu, ki stoji kraj silne reke Rajne, po nemškem: Köln am Rhein.

Ko se vernejo oče v hišo, povem jim, da se bomo o tej deželi še le v tretji šoli učili; kedar pa bom gramatist—principisti se tega še ne učé, kupiti mi boste morali spet novo „luntkarto“ in novo geografijo.

„Pa že spet novo?“ oglasé se ljuba mamka na klopi pri peči, „tvoje ‚štendiranje‘ bodo nas spravilo še ob ‚grunt‘ in poslednjič iz tebe ne bode kaj drugega kakor ‚lumberist‘ (Landwehrist), ktere cesar ravno sedaj nabira“.

Obmolknil sem in si mislil: ne bila bi slaba za dijaka, da ima samo ene bukve skozi dvanajst šol.

II.

Minulo je prvo polletje tretje latinske šole, in mi smo v geografiji že pretepli ves ‚Deutschland‘. Ročno ko so mi oče kupili novo geografijo, poiščem ‚Köln am Rhein‘ in najdem: Köln am Rhein mit 30.000 Einwohnern, dem Sitze eines Erzbischofes und des rheinpreussischen Regierungsbezirkes. Die Stadt treibt lebhaften Handel. To imaš — mislil sem si — o svetih treh kraljih sopet ničesar ne najdeš! O ti presneta geografija, kako me bosta sopet kregala oče in mati, da se v šoli nič kaj prida ne učimo, same posvetne reči, svetih pa nič.

Prav sta imela ljubi atej in draga mamka. Kar nam je pobožnosti ostalo, to so storili vaši izgledje; dolgi roženkranc z debelimi jagodami, po katerih je vaša z žulji napolnjena roka vsaki petek rožljala, ta je nam bil najboljši učenik pobožnosti.

Hotel sem že o božiču domú in očetu pokazati na zemljevidu Kelmorajn, ali debeli sneg in raztergani škornji mi tega niso privolili.

Odložil sem tedaj na pust, ali tudi tedaj mi ni bilo mogoče, ljubih staršev obiskati: hud kašelj me je vergel na slamnato postelj,

in sopet nisem okusil veselja domače koline. Šeste klobasice, ki so mi jih mati v Majprug poslali, prišle so vse raztergane in razdrobljene, in slabi, mesa nenavajeni želodec jih ni ravno z velikim veseljem sprejel.

Ala! — ob veliki noči ali ob ‚vüzmu‘, kakor mi Ščavničarji pravimo, tedaj bodeš očetu pokazal na ‚luntkarti‘ Kelmorajn in povedal, da je tam ‚Sitz des rheinpreussischen Regierungsbezirkes‘.

Na veliki torek se že spravimo na dom; bili smo sami jurjevski korenjaki z razterganimi črevlji, — glasni Krabonošci s platnenimi dolgimi torbami, v ktere bi šla košara klobas.

Pridem proti večeru domú. Oče so ravno plot gradili in se prijazno nasmejali, ko me vsega blatnega zagledajo. „Pje! si li lačen?“ bila je prva beseda mamina, in že mi prinesó mastno kvasanico naproti.

Ko se okrepim, rečem ateju: „Sedaj pa že vem, kje je Kelmorajn. Poslušajte, ročno vam bodem prebral, kar v geografiji stoji“; in ex abrupto sem prestavil: „Kelmorajn ima 30.000 prebivavcev, višega škofa in prajzovski ‚regierungsbezirk‘. Tukaj je živ ‚handel‘.

„In to je vse, kar o tem mestu v bukvah stoji?“ nevoljno oče poprašajo. — „Po tem takem o sv. treh kraljih sopet nič? In za knjige sem moral dati tri svitle dvajsetice, dve pa za ‚luntkarto‘; sedaj pa ni več v njih najti, kakor da je tam prajzovski ‚ocvirk‘; „ta ‚ocvirk‘ je vendar tako slab, kakor tvoje knjižice“, pristavijo vsa nevoljna ljuba mama.

Velikonočni prazniki, katerih sem se že dolgo pred močno veselil, sopet niso bili tako veseli, kakor bi lahko bili, in to je bila kriva presneta geografija in moja zamazana luntkarta, na kateri ni bilo drugega, kakor debela plava čerta, kažoča reko Rhein, o sv. treh kraljih ni bilo ne sluha ne duha.

III.

Šesto latinsko šolo sem izdelal v Marburgu, in vesela ti majka! hajdi v Gradec — v filozofijo! Na dan, ko smo spričevala dobili, popevali smo po ulicah nekdej kaj prijaznega mesta Maribora znano prestaro dijaško:

a — a — a

Libera sunt tempora,

Studia finita sunt

Feria jam adsunt

a — a — a

laeta sunt nunc tempora! —

Posebno glasno pa smo vsakokrat sledečo verstico zapeli:

Or, or, or
 Vivat noster professor!
 Farcimina qui attulit
 Primam classem retulit, —
 Or, or, or
 Vivat noster professor!

Pesnik, kateri jo je skoval, ni bil sicer eden klasičnih, ali nam dijakom bila se je prikupila zavoljo svojega klasičnega zapopadka. Kdor ni bil študent ante tempus reformationis gymnasiorum, ta ne vé, kaj je bil nekdanj filozof.

Filozof je bil kralj vsega (idealnega) sveta; njegovo kraljevo žezlo je bil — gerčast ‚Ziegenheimer‘, ali kakor smo ga imenovali ‚kozloizmus‘. Ta palica je bila filozofu neločljiva spremljevalka; v njo je imel vrezane filozof vse svoje prijatelje, tudi vse filistre, ktere je pretepal; eden mojih součencev je imel celo vse svoje upnike v ziegenheimer vrezane, in kedar ga je kateri srečal in opomnil na železno dolžnost, pokazal mu je gerčavko, rekoč, da ga nikdar ne pozabi, — bil je jedernat Korošec, ki sedaj hodi po svetu kot ‚kärntnischer Volkssänger‘. S ziegenheimerjem je filozof tolkel na tla, ako je profesor predolgo ‚tradiral‘, s ziegenheimerjem je tolkel, kedar je izgovoril svoj pathetični: sic!

Filozof je dal vsakemu profesorju priimek: eden se je zval Bar-Jona, drugi Klincismus, tretji Kaštrunismus itd.; ali vendar smo je ljubili vse, ker niso nas izpraševali skozi vse leto.

Prišel sem iz šeste šole domú na praznike; pa še nisem kaj vedel o sv. treh kraljih, ali dosti že o Zevsu, Hektoru, Cereri, — pa kako bi mogel kaj o njih vedeti: v šolskih bukvah ni bilo nič zapisanega, drugih pa nismo dobili v roke, k večemu kake Spiesove romane in Delarosove ‚Räuber- in Rittergeschichten‘.

Med tem so atej pozabili na Kelmorajn in tako so bile počitnice mirne in vesele. Celi mesec so imeli krojači in črevljarji dela zadosti; dobil sem novo suknjo modro, kakor jo mlinarji nosijo, in po najnovejšem ščavniškem kroji. Kolér mi je šterlel za dva pednja od suknje, in škrica sta se režala, kakor lape gladnega volka. Pervokrat so mi oče dali napraviti poštene hlače čez sare ali ‚pantalone‘, katerih izperva niso mogli terpeti. Vendar vsega tega oblačila nisem si upal v Gradcu obleči in se na slavni ‚Luegg‘ postaviti; še le ko mi je graški krojač vse popravil, paradiral sem po glaciji, kakor kakošen Gubernialkonceptspraktikant.

Oče so me sami peljali v Gradec. Predno sva se ločila, rečem jim: „Očka, tukaj sta dva velika hrama polna bukev; tu hočem vse prebrati in poiskati, kar je pisanega o sv. treh kraljih; ali povejte mi samo, po kom ste Vi zvedeli za mesto Kelmorajn, ker ne znate brati?“ Oni mi odgovoré: „Moj dedec so mi pravili, da

so za cesarja očeta cesarice Marije Terezije hodili v Kelmorajn na božjo pot.“ — Čudna reč! mislim si jaz, več ko 500 milj peš hoditi iz Štajerskega na božjo pot.

Z lepimi nauki se dragi atej poslové. Ker nas v šoli med letom niso izpraševali in je vsak dijak učenje na dva zadnja mesca odložil, bilo je dovolj časa po bukviščih premetavati znanosti vsega sveta, in Götheja, Kanta, Hegela in druge slavne možake je filosof v enem tednu prebral. Verh tega si je nakupil na ‚tandelmarktu‘ dosti bukev, da se je mogel ponašati z ‚bibliotheko‘, — v svinjsko kožo vezane ‚Šarbohtarje‘, za kratek čas pesnike, noveliste, romanopisce, potopisce itd., ktere je prodala marsikaka družina, ko je spoznala, da človek ne živi samo ob duhu, temuč tudi o kruhu, da si je kupila kruha in pa karto — za Juristen- ali Philosophenball.

Na Miklavževo, kedar se v Gradcu najboljši rožički prodajajo in so si filozofi po navadi kupovali oglodane cilindre, da so bili v redouti ‚salonfähig‘ ali pa na kakošnem ‚Hausballu‘; grem tudi jaz na Jakominigrund in pregledujem na prodaj postavljene bukve. Perve, ktere odprem, imele so naslov: ‚Reisen durch Deutschland von einem Deutschen. Deutschland 1806.‘

Premetovaje lističe, zadenem na sledeče verstice: Kedar človek prestopi nemško mejo na Štajerskem pri Arnožu, stoji na zemlji ‚Windischarjev‘. Ročno se pozná, da jim manjka vsakega višega izobraženja. Nesnaga, neumnost in vraže so doma pri tem ljudstvu, ktero je enkrat celó hodilo v Köln na božjo pot nekakšnega čudodejnega razpela molit, dokler ni cesar Karol VI. prepovedal tega... — in tako dalje zmirom kosmatejšé, da ne upam častitljivim bravcem vseh verstic zapisati.

Aha — sedaj se sopet spomnim na očetov Kelmorajn, in začnem po graških knjižnicah popraševati po dotičnih knjigah. Debelo so me gledali, ko prosim za Acta Sanctorum, za Bollandiste itd., mislé si menda na tihem, da me luna terka. Eden mi naravnost reče: rajši sezi po Schellingu, kakor po takošnem berilu.

Kdor si je hotel v Gradcu znanosti nabrati, časa je bilo temu dovolj in knjižnice vsak dan odperte. Tam smo tudi pridno gojili drago slovenščino, in čeravno smo bili samouki, vendar smo nekteri daleč dospeli. Nekoliko nas slovenskih ‚akademikov‘ se je pobratilo in sveto prisego storilo, vse žive dni skerbeti za omiko slovenskega naroda. O sveti čas, ko nas je rajni Stanko prekerstil, in enemu rekel: Ti si Martinus, kar pomenja Martovega sina ali bojevnika; jaz pa ti rečem: bodi Davorin in davi sovražnike slovenskega jezika, drugemu: ti si Georgios, to je poljedelec, jaz pa ti rečem: bodi Oroslav, orji in prearjaj zapuščeno polje slovenskega jezika. Imena smo ohranili in je rabimo še dan danes, ali nikdar ne v pobotnicah, zavoljo djanskih nasledkov. Logiko sem doveršil, in

pridem spet na očetov dom. Celo leto nismo se vidili, bilo je tedaj veselje veliko in serčno; oče ročno vprašajo za ‚cajgnus‘, in ga zaklenejo v skrinjo, rekši, da si ga dajo v nedeljo po g. farmeštru prebrati.

Še tisti večer jim vse povem od lepega mesta Kelmorajn, njegovih lepih cerkev itd.; razložim jim vse legende o sv. treh kraljih, kakor sem je bral pri patru Kohemu, in kako je njih sv. kosti cesar Friderik Rudečebradi iz Milana prenesel v Kelmorajn.

Mati so spekli tolčne krapce in se od samega veselja jokali, ko so slišali vse te svete reči. No! sedaj sem pa že potolažena, da se v šolah tudi kaj lepega učite, in da več veš, kakor, v Majprugu, kjer o Kelmorajnu nisi drugega vedel, kakor to, da je tam nek prajzovski ocvirek.

„Kako bi se sv. treh kraljev Kovač veselil, ko bi mu to vse povedal“, pristavijo oče, „že dvakrat je bil v Kelmorajn“.

„Kaj, naš konjski vračnik je že tam bil? — to bi vendar rad slišal, — gotovo vas je s kosmato lažjo nakermil?“ začudim se jim jaz.

„Le pojdi in ga obišči“, odvernejo oče, „saj mi mora spet kdo mazil prinesti, ker noben dohtar ne vé tako srečno vračiti, kakor prijatelj Gašper.“

Ponudim se, da hočem drugo jutro sam zgodaj vstati in se podati k sv. trem Kraljem, kar je bilo očetu prav po volji.

IV.

Bilo je lepo jasno jutro mesca velikega serpana, ko se zgodaj spravim na pot proti sv. trem Kraljem. Cerkev sv. treh Kraljev je že prestara podružnica farne cerkve sv. Benedikta v slovenskih goricah.

Ker že sv. Benedikta cerkev čez 1000 let stoji, gotovo tudi podružnica ni dosti mlajša, in to tudi poterjuje nje gotska zidava. Pot se vije skoz goričast svet, kateri je težko obložen z blagimi tertami; po goricah se že od daleč blišče lepe snažne hiše, nikjer ni zapaziti tiste nesnage, ktero nam žolčapolni nemški potnik oponaša. Obilno sadonosno drevje dela hladno senco, in po poletnih jutrih odmeva milo sladko žvergolenje veselih tičic od gaja do gaja; pastirček pa mu priglaša s svojo žveglico, pastirica pa s piskanjem na omanovo peró.

Slovenske gorice so res prelepa Krajina, in lepo jesen, kedar glasni klopotci oznanujejo bogato tergatev, tedaj je po slovenskih goricah veselje, ki ga ni mogoče s peresom popisati.

V dveh dobrih urah sem prišel k sv. trem Kraljem, in ko mi pokažejo Kovačev o hišo, krenem jo kar naravnost proti njej. — Hišica je bila lesena, okoli in okoli z drevjem obsajena, tako da je

čedna in bela lukala izmed drevja, kakor tica golobica iz svojega gnjezda na košati bukvi.

Poterkam na vrata, pa ne oglasi se nobena živa duša. Odprem tedaj prav rahlo hišne duri, in za mizo zagledam starega serega moža, z velikimi očali na nosu, ki je ravno raznoverstno perje in zeli premetaval in prebiral za pripravo raznih zdravil.

„Dobro srečo, stric!“ pozdravim možaka, ki me skoz velika očala nevoljno pogleda, mislé, kaj me motiš v mojem važnem delu.

„Kaj bi rad, in odkod si?“ bilo je prvo vprašanje. Ko jim povém, da sem sin starega prijatelja, in po kaj sem prišel, tedaj se stari možek prijazno nasmehljá in mi roko podá rekoč: „Ti si graški študent, mar že poznaš kaj trave in zelišča in korenja? — Čuj, ti znaš latinski, tu imam nemške bukve, pa zelišča imajo po gostem latinske izraze, povej mi, kakošna trava je hyosciamus?“ — Rudečica mi zalije lice in ves v zadregi sem stal pred starčkom. Učil sem se sicer na graškem Joaneji botanike; ali naš učitelj nas je prej učil anatomijo zelišč, kakor pa nomenklaturu; pred Kovačem vendar nisem hotel ostati na sramoti; poprosim torej za bukve in iz popisa se prepričam, da se hyosciamus veli po slovenski: zobnjak.

Možek hitro šterklja iz hiše na dvorišče, uterger zel in mi jo prinese, bi li bila prava, kar mu poterdim. To je dobra žlahtna trava, reče možek, ž njo sem že dosti plučnih bolezní ozdravil. Iz te bode tudi vraštvo za vašega konja, le malo poterpi, dokler iz kuhinje nazaj ne pridem.

Med tem sem pregledoval njegove knjige. Na mizi je ležala debela knjiga z naslovom: *Freiwillig aufgesprungener Granatapfel, dass ist Buch, in welchem seynd unterschiedliche Arzneymittel für Menschen und Vieh itd.* Na nekem listu je bilo priporočeno zdravilo za božjast: ‚ein rother Hund mit Regenwürmern gespickt‘.

Imel je možek tudi slovensko sv. pismo, in več drugih nemških in slovenskih molitvenih bukev. V kotu za mizo je viselo veliko razpelo, ki je bilo ovito z dolgim čislom (roženkrancem); tudi sliko svetih treh kraljev sem našel in podobščino kolinskega doma z napisom: ‚Der Dom zu Köln am Rhein‘. Po policah so stale čašice, lošeni peharečki, piskrički itd., v ktere so bili zdravilni duhi zaklenjeni. Čez pol ure pride možek iz kuhinje, in ko ga po plačilu poprašam, odgovori: Midva se bova že z očetom pogodila; saj so pošteni mož, ter me prav debelo pogleda v znamenje: sedaj znaš iti, ker moj čas mi je drag.

Vendar mi serce začne rasti, in jaz prav pohlevno rečem: „Ne zamerite mi, dragi stric! moj očka so mi pravili, da ste vi že bili dvakrat v Kelmorajnu; — ali bi mi ne hteli kaj povedati o lepi cerkvi, ktere podoba tu na steni visi, o grobu svetih treh kraljev, in kako ste tje prišli?“

To je dolga historija, dragi moj študent! Če se ti ne mudi, znaš me počakati, čez tri ure pridem nazaj; sedaj moram nekega bolnika obiskati.“

Lepo se stricu zahvalim, in rečem, da jih počakam, med tem pa hočem v bližnji soseski součenca obiskati. In tako sva se za kratek čas ločila.

V.

„Dober dan, Caesar, kaj dela brat?“ tako pozdravim svojega dragega šolskega tovarša, s katerim sva ‚von Pick auf‘ v šolo hodila pod dvema cesarjema: Francem, poslednjim nemškim cesarjem, in njegovim dobrotljivim sinom Ferdinandom.

„Kaj pa še več? On bode kedaj cesar?!“ zagodernjajo mati mojega tovarša, — prot je za njega, vsak dan bi ga svobodno s protom narezala, saj noče več na pašo goniti, od kar v Gradcu v šolo hodi; zdi se mi, da zares misli, da je kakošen cesar. Nemarnjaku tudi jesti ne diši, samo cvertje in klobase bi jedel; je-li si tudi ti tak prevzetnjak?“

„Bog obvari! — Jaz žvečem suhe rumpice, na paši zobljem pečeno koruzo; meso vidimo pri nas le na Božičevo in na pust.“

„Ali slišiš Matek? — Ti pa si tako špurav in zberljiv.“ — Moj prijatelj, ktereга smo v Gradcu v Cesara prekerstili zavoljo vojske, ki jo je imel z nekim Vlahom Friulcem, potomkom starih Galov, in katero sem jaz v klasični latinščini popisal v svojem delu: „Matecii Tepecii Caesaris bellum gallicum libri tres“, ki pa še ni belega sveta zagledala, ker moji rojaci latinskih bukev malokdaj beró, slovenski pa jih nečem na svitlo dati, ker slovenski braveci po navadi bolj skerbé za svoje bravece, kakor za knjige, ta moj prijatelj ni bil ravno radost matere svoje, kar jim je razodel, da hoče ‚fiziko‘ v Zagrebu ‚študirati‘.

Skerbna mamka mi ročno odkrijejo svojo serčno boleost. „Slišiš, dragi moj? Matek noče več v Gradec, temuč v Zagreb; horvaškega študenta pa jaz ne morem viditi. Vsi pridejo zaraščeni domú, z gostimi muštacami, slišala sem pa tudi, da se horvaških študentov branijo v Gradcu v ‚pristahoz‘ (Priesterhaus).

„Ne bojte se, draga mamica, za Mateka“, potolažim starko, „on bode še šentlenarski dekan. — Matek! vzemi puško in pojdiva veveric streljat. Kaj se tako kislo deržiš, ko da bi ti bila pura kruh snedla?“ Mati se nasmeje in odidejo na svoja opravila; midva pa vzameva puške s klinov in — pod košate orehe.

Lov in strelba je bila tedanjih dijakov najslajše veselje o počitnicah. Tudi potovali smo po svetu, posebno radi po gornji Avstriji, kjer je bil ubogi dijak po samostanih in pri bogatih kmetih vsikdar gostoljubno sprejet.

Kakošen razloček med tedanjimi in sedanjimi sini Muz! Pred 30 leti še ni bilo turnerskih družeb, svoje mišice smo vadili z filistri; nismo še imeli javnih govorov in pomagali vladati deržave, ves naš govor je bil: „Quousque tandem abutere Catilina (professor, praefecte, director) patientia nostra!“ Ta govor je vsak dijak iz glave znal, in kramljal je po latinski bolje, kakor sokač (kuhar) pri kakem zagrebškem kanoniku. — Sedaj pa, ko so v Borovlinu spoznali, da Cicero ni prav latinski pisati znal, sedaj tudi dijak kritizuje latinske klasike s svojo bogato ‚Partikelweisheit‘. — Glejte: ‚laudatorem temporis acti‘ utegne me marsikteri zaverniti, ali ‚tempus actum‘ ‚die gute alte Zeit‘ je imela zlate in srebernjake ‚nervum rerum gerendarum — et studiosorum gambrinisantium‘.

Ko se verneva z lova domú, kakó so nama postregli Matekova matka: petero loparjev je nosilo mastne gibanice, ‚z verha‘ pa so priromale debele buče: goričana milovana.

Po kosilu se poslovim od prijatelja in se podam zopet k sv. trem kraljem.

VI.

Večerno solnce je čarobno obsévalo cerkvin zvonik in po dolini so se milo razlegale mične pesmice pastiric, ki so že zbirale čredico, da jo ženó proti domu. Urno stopim proti Kovaču in pod košato hruško najdem osemdesetletnega starčeka, kjer je počival in si pot s čela brisal.

„Ravno sedaj sem prišel domú; pot me je utrudila; v Kelmorajnu ne bi več mogel“, tako me starček nagovori, ko pred njega stopim. „Lezi tu zraven mene na zeleno trato in poslušaj, kar ti pripovedujem o svetem Kelmorajnu.“

„Za cesarja Jožefa, ko sem bil 15 let star fantič, podal sem se s svojim očetom pervokrat na božjo pot — v Kelmorajnu.“

„Šla sva prav sama, ker v procesijah hoditi je bilo ostro prepovedano. Moj ded so hodili še v obilni romarski družbi. Bila je že od nekdanj stara navada Slovencev, vsako peto leto v Köln na božji pot hoditi, častit sv. treh kraljev in pa čudotvorne božje martre. Kako se je ta božja pot začela, tega nisem mogel zvedeti; vendar je morala že več sto let biti navadna, ker so Kolinčanje romarje, kakor so mi dedec pravili, vsikdar pri mestnih vratih slovesno sprejeli ter jim vse svetišča pokazali in v vsem lepo postregli.“

„Šla sva z rajnim očetom, Bog jim daj dobro! na Celovec, Belak, Inšbruk po stari cesti v Augšburg, in od ondod dalje naprej. Skor dva mesca sva potovala sem in tje.“

„Poslednjokrat sem bil v Kolinu leta 1800, ko je bila znana francoska vojska. Pot je bila nevarna, vendar sem srečno prišel v

nemški Rim. Ravno ko je zvonilo večno luč, sedem na kamnato klop poleg vrat neke velike tergovske štacune. Odkrijem se in začnem „Angel gospodov“ in pa „Oče naš“ in „Zdravo Marijo“ po slovenski. Ko tako molim, posluša me kakih 10 let star fantič in na enkrat zbeži v štacuno in pripelje svojega očeta s seboj. Prijazni gospodar me po nemško nagovori: „Ali razumete nemški, od kod ste?“ — Rečem mu po nemški, da sem potnik romar iz Štajerskega in da sem prišel že drugokrat v Kolin k grobu sv. treh kraljev molit.“

„Gospodar mi reče: „Vi ostanete danes moj gost in še več dni, če je vam ljubo; iz serca rad Vas z vsim oskerbim“; in potem pokliče svojega služabnika, kateri me v lepo sobo odpelje ter mi bokal žarjavega Rajnčana prinese. Za večerjo dobim dobro pečenko in zopet bokal vina, potem pa se vležem spat, ker sem bil močno truden. Spati vendar nisem mogel; zmirom mi je po glavi šumelo, od kod in kako je to, da me je ta gospodar tako prijazno sprejel — morebiti je tudi Slovenec ali vsaj Štajerec.“

„Vso noč nisem očesa stisnil. Drugi dan zgodaj vstanem, in grem pred oltar sv. treh kraljev molit, da se zahvalim Bogu, da me je obvaroval na tako težavnem poti, in da molim za gostoljubnega svojega dobrotnika. Ko pridem iz cerkve, poišče me gospodar sam v moji sobi ter mi reče: „Vi morate najmanj en teden tu ostati. Čez teden dni bode moja ženka, ki mi je bistrega fantiča porodila, popolnoma ozdravela, in tedaj se bode vsa naša rodbina sešla, in mi bomo praznovali prav vesele kerstitke; z menoj in z mojimi se morate tudi Vi, moj dragi, veseliti.“

„Celi teden sem imel časa dovolj mesto ogledati in vse njegove konce pregledati, tudi prijetne okolice, in vsakokrat, ko pridem domú, vselej se mi je prav lepo postreglo.“

Med tem, ko mi starček tako mično svoje romanje v Kelmorajnu pripoveduje, prihiti iz bližnje vasi deklica po njega, naj se pašči, kolikor more, da ozdravi voliča, kterega hudo vije.

„Ti presneti volič“, mislim si, „ti si zopet kriv, da ne bom zvedel cele Kovačeve povesti.“ In res, starček je ročno za palico prijel in mi resno rekel: „Moj dragi študent! dolžnost me kliče. Bog je zapovedal bližnjemu pomagati v nesreči. V nedeljo pa pridem k vam, in vam dalje povém, kako se mi je godilo v Kolinu.“

Rumeno solnce se je že začelo skrivati za Pohorje, in me sililo domú. Poslovim se s serčno zahvalo. Domá so me že težko čakali in me posvarili, zakaj sem se tako dolgo zamudil. Ko sem pa starišem povedal, da prijatelj Gašper v nedeljo k nam pride in nam bode o Kelmorajnu pripovedoval, koj so se sopeset zvedrile lica vseh domačih.

VII.

Dnevi do prihoda kraljevskega Kovača zdeli so se mi tako dolgi, ko da bi celo leto teklo. Soboto večer je sestra mizo in klopi čedno omila, saj smo pričakovali imenitnega gosta, kateri je že dvakrat v Kelmorajnu bil; jaz pa sem nože nabrusil, in osnažil kositerne okrožnike pa majolike, ker sem dobro vedel, da bode v nedeljo boljše kosilo, kakor po navadi. Ko pridem od velike maše domú, že najdem Kovača z očetom za mizo. Starček se mi prijazno nasmehljá in sproži: „No, študent, danes pa bodem do konca povedal svojo historijo.“ — Po opravljeni molitvi sedemo vsi domači za mizo, on se skašlja in začne na mojo prošnjo povest tako-le nadaljevati:

„Prišla je druga nedelja mojega bivanja v Kelmorajnu. Vsi domači so bili pri službi božji, štacuna je bila zaperta celi dan, in ob eni popoldne pride me gospodarjev fantič klicat h kosilu. Ročno grem za njim; pa kako se začudim, ko me pripelje v veliko sobano s dragocenim pohištvom med bogato oblečene goste, kateri so mene ubozega romarja v borni suknjici gledali, kakor zajec štor po noči, češ, da ima pred seboj kapusno glavo. — Prav po keršanski šegi vsi gostje odmolimo, in po molitvi odloči gospodar vsakemu svoj sedež, mene pa na prvo mesto posadí.“

„Sopet smo drug družega gledali, in nobeden ni umel gospodarja, kam s to častjó namerja. Od kraja se je malo govorilo, in še le ko gospodar vstane in vsakemu gostu v sreberne bokale natoči žlahnega Ranjčana, razvezali so se vsem jeziki. Na to gospodar vstane in začne blizo tako-le besedovati: „Častiti gostje, večidel moji rojaci! smešno se Vam morda zdi, da sem danes pri naši častitljivi mizi na prvo mesto posadil prostega romarja sv. treh kraljev — da bi bili zmirom zavetniki naše hiše! — ali danes obhajam jaz blag spomin sreče svojega prededa. Znano Vam je, da romanje k sv. trem kraljem v naš nemški Rim že več sto let terpi; celó iz daljnih avstrijskih pokrajin so v obilnih trumah prihajali romarji, kakor se bere v letopisih našega slavnega mesta. To pa menda še ni Vam vsem znano, da je tudi naš preded bil ubog romarček, kteremu in po njem nam je pomagala pobožnost k prihodnji sreči.“

„Za cesarja Karla VI. so prišli romarji iz Kranjskega, Štajerskega in Koroškega poslednjokrat v večih trumah v naš veličastni Kolin. Zaostal je tu 15 let star mladič, kako? — to se ni moglo zvedeti, ali so ga nalašč tu pustili, ali je sam rad ostal.“

„Bilo je ravno zvečer, ko je ‚Zdravo Marijo‘ zvonilo, in ta mladič s svitlimi solzami v očéh je na glas molil v svojem jeziku na klopi pred štacuno sedé ‚Angel gospodov‘ in ‚Oče naš‘ za verne duše v vicah. Prededu od materne strani se je ta pobožnost mladen-

čeva dopadla; on vzame ga pod streho, in spomnivši se nauka Zveličarjevega, da moramo popotnike sprejemati in lačne nasititi, — njemu lepo postreže. S pomočjo nekega godbenega učitelja, ki se je iz Češkega k nam naselil, in deklet iz Lüneburga, kjer kakor vam je znano, še sedaj po nekterih vaséh vendiški govoré, zvedeli so preded blagega spomina, da je ta mladič iz dolnjega Štajerja domá, kako se piše in kako je v Kolin prišel.“

„Ker je mladič na vprašanje: ali hoče tu v službi ostati, ročno svojo voljo razodel, rekši, da doma malo kruha raste, in da so mu starši že pomerli, zato ga preded v službo vzamejo.“

„Mladič je kmalo pokazal svojo bistro glavo in pošteno serce; bil je bogaboječ, kar so naši predstarši še bolj porajtali, kakor srebernjake, zato se je prededu prikupil in jim pomagal pri vsakem teržnem poslu. Dobro se je naučil v kratkem času nemškega jezika, pridobil si potrebnih kupčijskih znanosti, in slednjič, ker so edino hčerko imeli, dali so pridnemu mladiču svoj blagoslov in roko svoje ljubeznjive edine hčerke.“

„Ta romar, odslej priden tergovec in moj preded po očetovem kolenu, ta je iz male kramarije našo hišo povzdignil v veliko trgovijo, in v hvaležni spomin, da sta mu molitev in keršanska pobožnost pomagala k sreči, naučil je svoje otroke v slovenskem jeziku moliti ‚Angel gospodov‘ in pa ‚Oče naš‘, in je v svoji oporoci sporočil, naj se to zmirom godi, dokler bode naša rodbina obstajala. Molitev, po očetu še spisano, hranimo, in vedno jo molimo jaz in moji otroci. Pred tednom dni pa je moj fantič tega možaka zaslišal na tej isti klopi, na kateri so moj preded molili, moliti našo rodbinsko molitev, in mi pride tega praviti. Jaz pridnega romarja vzamem pod svojo streho prav iz serca vesel, da vidim enkrat v svojem življenji rojaka svojega prededa. Zató sem ga danes počastil in moji žlahti napravil veselo godovanje v spomin ubogega svojega pokolenja in v spomin začetka sreče naše hiše.“

„Vse je stermeče poslušalo gospodarjevo pripoved, potem pa so mi vsi zdravico napili tako glasno, tako serčno, kakor sem je le navajen v hiši svojega prijatelja kraljevskega župana.“

Ko Kovač dokončá svojo povest, vprašam ga: „Ali nisi zapomnil imena te pridne rodbine?“ — „O pač, imam še listič, na kateri je gospodar sam svoje ime zapisal, in ponudi mi, naj ga berem: Glasilo se je Wilhelm Trobisch.“

Leta 1856 sem na svojem potovanji po Nemškem tudi obiskal Kelmorajn. Popraševaje po tej rodbini sem zvedel, da je že leta 1817 kolinsko koleno pomerlo, eden tih potomkov pa je živel kot knjigoteržec v Lipskem. Tudi naš romar sv. treh kraljev, Kovač, so še tisto leto umerli; bili so gotovo poslednji romar kelmorajnski.

Dav. Terstenjak.